

УДК 342.92

Сокуренко Олена Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
email: elena-ljashenko4@rambler.ru

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ У ВИРІШЕННІ СПОРІВ ЩОДО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті досліджується принцип законності у вирішенні спорів щодо пенсійного забезпечення. Проаналізовано деякі проблеми реалізації принципу законності при вирішенні спорів у сфері пенсійного забезпечення. Зазначено, що дотримання принципу законності в адміністративному судочинстві не завжди досягає встановленої мети, виникають проблеми при втіленні даного принципу, які потребують вирішення шляхом вдосконалення законодавства.

Розглянуто поняття принципу законності та зазначено, що законність є принципом, який гарантує досконалість правових норм та залежить від стану держави та суспільства. Відповідно у законодавстві є велика кількість колізій, які призводять до вживання принципом законності та до помилок. Ефективне втілення принципу законності при вирішенні спорів щодо пенсійного забезпечення полягають у дотриманні, виконанні, використанні, застосуванні норм права та у закріпленні гарантій справедливого судового розгляду справи.

Наголошено, що у спорах щодо пенсійного забезпечення, суд обов'язково повинен враховувати фактично порушені права, з урахуванням їх забезпечення щодо належного та ефективного захисту.

У ході дослідження з'ясовано, що дані проблеми повинні вирішуватися не лише органами судової влади, а й на законодавчому рівні. Потребує врегулювання питань щодо недопустимості обмеження підзаконними нормативно-правовими актами реалізації гарантованих законом прав особи на її пенсійне забезпечення, вирішення проблем «замороженого» перерахунку деяких видів пенсійних виплат, які регулювалися у законах та підзаконних нормативно-правових актах, що втратили чинність, наприклад, пенсії державних службовців.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, принцип законності, населення, пенсія, виплати, судовий захист, механізм, реалізація, соціальне забезпечення.

Sokurenko O.A. PRINCIPLE OF LEGALITY IN RESOLUTION OF DISPUTES ON PENSION PROVISIONS

The article examines the principle of legality in resolving disputes over pension provision. Some problems of realization of the principle of legality at the decision of disputes in the field of pension provision are analyzed. It is noted that the observance of the principle of legality in administrative proceedings does not always achieve the established goal, there are problems in the implementation of this principle, which need to be addressed by improving the legislation.

The concept of the principle of legality is considered and it is noted that legality is a principle that guarantees the perfection of legal norms and depends on the state and society. Accordingly, there are a large number of conflicts in the legislation, which lead to abuse of the principle of legality and errors. Effective implementation of the principle of legality in resolving disputes over pension provision consists in observance, implementation, use, application of legal norms and in consolidating guarantees of a fair trial.

It is emphasized that in disputes concerning pension provision, the court must take into account the rights actually violated, taking into account their provision for proper and effective protection.

The study found that these issues should be addressed not only by the judiciary, but also at the legislative level. Needs to settle the issues of inadmissibility of restriction by by-laws of realization of legally guaranteed rights of a person to his / her pension provision, solution of "frozen" recalculation of certain types of pension benefits regulated by laws and by-laws that have expired, such as pensions civil servants.

Key words: pension provision, principle of legality, population, pension, payments, judicial protection, mechanism, realization, social security.

Постановка проблеми. Адміністративне судочинство розглядає публічно-правові спори, на сьогодні відбувається багато змін у суспільстві та у законодавстві, реформування судової системи, реформи економічного та соціального характеру. В дійсності актуальною проблемою сьогодення в Україні залишається питання соціального забезпечення та захисту громадян. Будь-яка правова держава взаємодіє з громадянами, держава відповідає та піклується за своїх громадян, забезпечує їхній захист прав та свобод, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Гарантування прав та свобод людини та громадянина є основним обов'язком держави, який проявляється також і в судовому захисті. Право на суд охоплює надзвичайно широке коло різноманітних категорій – воно стосується як встановлених, організаційних та установчих аспектів, так і особливостей здійснення певних судових етапів. Ключовим принципом судочинства є принцип законності. Сьогодні дотримання принципу законності в адміністративному судочинстві не завжди досягає встановленої мети, виникають проблеми при втіленні даного принципу, які потребують вирішення шляхом вдосконалення законодавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною та практичною розробкою питань принципів судочинства, зокрема втілення принципу законності при вирішенні спорів пенсійного забезпечення в Україні 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2.

займалися такі вчені-правники: Д. Артёмова, О. Бандурка, О. Боннер, Н. Вітрук, О. Довгоп'ят, В. Катоміна, В. Канубриков, О. Капля, Т. Коломоєць, Д. Малий, Є. Мироненко, О. Пасенюк, І. Пустовійт, О. Рибченко, О. Скакун, М. Тищенко, О. Харитонова.

Мета статті полягає у проведенні аналізу застосування принципу законності у вирішенні спорів щодо пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принцип законності є принципом, який є невід'ємним для будь-якого судочинства, зокрема й адміністративного. Принцип законності формує інститути держави та суспільства. Конституційними засадами принципу законності є положення ч. 2. ст. 6 Конституції України, в якій проголошено, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Крім того, ч. 1 ст. 19 Конституції України визначено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Відповідно до ч. 1 ст. 129 Конституції України, судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону [1].

Принцип законності зобов'язує вирішувати судовий спір на підставі закону з урахуванням певної мети, яка відповідає встановленому порядку.

Більшість юристів нині вказують на необхідність удосконалення механізмів підтримки цього принципу: В. Афанасьєв і Н. Гранат вважають, що законність – це принцип, метод і режим реалізації норм права, що містяться у законах і підзаконних актах, усіма учасниками господарських відносин; Н. Вітрук вказує на те, що законність означає ідею, вимогу і систему реального вираження права в законах держави, в законотворчій діяльності, в діяльності із формування нормативних інструментів права; В. Шінд розкриває це поняття як «певний стан безпеки, стабільність, громадське здоров'я» [2].

На наш погляд, законність є принципом, який гарантує досконалість правових норм та залежить від стану держави та суспільства. Відповідно у законодавстві є велика кількість колізій, які призводять до вживання принципу законності та до помилок. Ефективне втілення принципу законності при вирішенні спорів щодо пенсійного забезпечення полягають у дотриманні, виконанні, використанні, застосуванні норм права та у закріпленні гарантій справедливого судового розгляду справи.

Спори, які стосуються пенсійного забезпечення виникають у зв'язку з порушенням пенсійного законодавства, а саме норм законів України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших нормативно-правових актів як суб'єктами підприємницької діяльності, так і державними органами при здійсненні відповідних владних повноважень [3]. В дійсності, причиною виникнення спорів є в першу чергу недосконалість законодавчого регулювання в сфері пенсійного забезпечення. По-друге, беручи до уваги пенсійне забезпечення спостерігається неоднозначне застосування закону відповідно до дій нормативно-правових актів, які мають однакову юридичну силу.

Досліджуючи дану категорію справ, обов'язково слід наголосити, що адміністративне судочинство за мету ставить належний та ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб. Ефективний судовий захист здійснюється відповідно до принципу законності та закріпленій у Кодексі адміністративного судочинства України.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року закріплює норми права щодо ефективного захисту, мова йде про те, що кожна особа, права та свободи якої закріплені в даній Конвенції було порушено, вони потребують належного та ефективного захисту в національному органі.

В той же час, Європейський суд з прав людини вирішуючи ті чи інші справи, постійно акцентує увагу на необхідності належного захисту прав заявників. Як приклад є рішення по справі «Афанасьєв проти України» (заява № 38722/02) від 5 квітня 2005 року. В даному рішенні чітко зазначено, що захист повинен бути належним та ефективним на законодавчому та практичному рівні.

Таким чином, у спорах щодо пенсійного забезпечення, суд обов'язково повинен враховувати фактично порушені права, з урахуванням їх забезпечення щодо належного та ефективного захисту. Захист спрямований на виключення дій суб'єктів, які наділені владними повноваженнями, за для не уможливлення потреби щодо повторного захисту. Кодекс адміністративного судочинства містить норми, які дозволяють за необхідності вийти за межі позовних вимог. Дана необхідність можлива для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, у разі порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Відповідно до цієї норми суд вправі на захист не лише пенсійних прав визначених в позовних вимогах, але й тих які позивач не озвучив, але в той же час при розгляді суд дійшов висновку про об'єктивну необхідність їхнього захисту та відновлення. Висновок, сформований з огляду на зміст правовідносин, які склалися між сторонами, з урахуванням фактичної поведінки щодо питань, які є спірними у пенсійному забезпеченні.

Суд повинен, обов'язково враховувати, як первинні обставини так і вторинні при порушенні законності суб'єктів владних повноважень у пенсійних правовідносинах. Суду надана можливість, в певних ситуаціях

виходити за межі позивних вимог, якщо це сприятиме ефективному та належному захисту прав людини і громадянина. Принцип законності є важливим та обов'язковим при вирішенні спорів.

Останнім часом Верховним Судом сформульовано певні пропозиції щодо застосування норм права саме у сфері пенсійних правовідносин. Дані пропозиції направлені на усунення проблем пов'язаних з неприйняттям суб'єктами, які є уповноваженими, актів щодо реалізації права на пенсійне забезпечення, а саме, мова йде про нормативно-правові, які закріплюють механізм реалізації фінансування, призначення, перерахунку пенсій.

Ми спостерігаємо, що на сьогодні відсутні чітко затвердженні Кабінетом Міністрів України, умови та порядок перерахунку пенсій, відповідно, це сприяє порушенню проведення перерахунку пенсій через відсутність механізму його проведення. Таким чином, є необхідність у створенні нормативного документу, який згідно з положеннями Конституції та законодавством України, закріплював умови і порядок перерахунку пенсій.

На законодавчому рівні розмежовано юридичні наслідки дій (бездіяльності) для працівника та роботодавця щодо деяких видів правових відносин у сфері пенсійного забезпечення.

Сформульовано критерії оцінки судами документів, поданих фізичними особами з метою реалізації їх права на пенсію, включаючи випадки об'єктивної неможливості подання певних документів, що підтверджують можливість реалізації відповідного права.

Перш за все, позбавлення особи можливості надати уточнюючу довідку для підтвердження особливого стажу роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства не є підставою для відмови в зарахуванні стажу для призначення пенсії на пільгових умовах.

Крім того, офіційні неточності в документах, як загальне правило, не можуть бути підставою для Пенсійного фонду обмежувати особу у здійсненні конституційного права на соціальний захист. Важливим тут також є висновок про те, що позивач здійснив усі види діяльності та подав усі документи, необхідні для призначення пенсії, з урахуванням заробітної плати, зазначеної у довідці.

На сьогоднішній день, проблеми пов'язані з пенсійним забезпеченням залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження. Дані проблеми повинні вирішуватися не лише органами судової влади, а й на законодавчому рівні. Потребує врегулювання питань щодо недопустимості обмеження підзаконними нормативно-правовими актами реалізації гарантованих законом прав особи на її пенсійне забезпечення, вирішення проблем «замороженого» перерахунку деяких видів пенсійних виплат, які регулювалися у законах та підзаконних нормативно-правових актах, що втратили чинність, наприклад, пенсії державних службовців тощо.

Висновок. Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, ми можемо зробити висновки про ефективність адміністративних судів щодо захисту права громадян на пенсію та їх значну роль у формуванні судової практики, яка спрямована на заповнення не лише законодавчих прогалин, а й виправлення недоліків у правовому регулюванні певних видів пенсій. Слід також зазначити тенденції у роботі правосуддя щодо посилення безпеки громадян у їх пенсійному забезпеченні з урахуванням чинних міжнародних стандартів та соціальних прав, її найвищої соціальної цінності в нашій країні, що супроводжується зменшенням формалізму та врахуванням інтересів соціального характеру та інших потреб особи та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мироненко Є.О. Принципи верховенства права та законності в адміністративному судочинстві України. *Форум права*. 2013. № 4. С. 248–252.

2. Капля О.М. Втілення принципу законності адміністративного судочинства в законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* : серія: Право. 2017. Т. 2. Вип. 44. С. 28-31.

3. Узагальнення судової практики розгляду адміністративними судами справ щодо загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, у тому числі пенсійного страхування осіб, звільнених з публічної служби (військової служби) URL: <https://baas.gov.ua/ua/law-library/court-practice/kijivskij-apelyatsijnij-administrativnij-sud/uzagalnennya-sudovoji-praktiki-rozglyadu-administrativnimi-sudami-sprav-shchodo-zagalnoobov-yazkovogo-derzhavnogo-pensijnogo-strakhuvannya-u-tomu-chisli-pensijnogo-strakhuvannya-osib-zvilnenikh-z-publichnoji-sluzhbi-vijskovoji-sluzhbi.html>

4. Жидецька К.В. Проблеми застосування принципу законності у вирішенні спорів зі стягнення (повернення) пенсії в Україні. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 194-203.

5. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.

REFERENCES:

1. Myronenko, Ye.O. (2013). *Pryntsypy verkhovenstva prava ta zakonnosti v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy*. [Principles of the rule of law in the administrative proceedings of Ukraine]. *Forum prava*, Retrieved from: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Kandidat-1/D0%9C%D0%BE%D0%B8%20D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/FP_index.htm_2013_4_43%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Kandidat-1/D0%9C%D0%BE%D0%B8%20D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/FP_index.htm_2013_4_43%20(1).pdf) [in Ukrainian].

2. Kaplia, O.M. (2017). *Vtilennia pryntsypu zakonnosti administratyvnoho sudochynstva v zakonodavstvi Ukrainy*. [Implementation of the principle of legality of administrative proceedings in the legislation of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=nvuzhpr_2017_44(2)__8 [in Ukrainian].

3. Uzahalnennia sudovoi praktyky rozghliadu administratyvnymi sudamy sprav shchodo zahalnooboviazkovoho derzhavnogo pensiinoho strakhuvannia, u tomu chysli pensiinoho strakhuvannia osib, zvilnenykh z publichnoi sluzhby (viiskovoi sluiuby) [Generalization of judicial practice of consideration by administrative courts of cases concerning compulsory state pension insurance, including pension insurance of persons dismissed from public service (military service)]. Retrieved from: <https://6aas.gov.ua/ua/law-library/court-practice/kijivskij-apelyatsijnij-administrativnij-sud/uzagalnennya-sudovoji-praktiki-rozglyadu-administrativnimi-sudami-sprav-shchodo-zagalnoobov-yazkovogo-derzhavnogo-pensijnogo-strakhuvannya-u-tomu-chisli-pensijnogo-strakhuvannya-osib-zvilnenikh-z-publichnoji-sluzhbi-vijskovoji-sluzhbi.html> [in Ukrainian].

4. Zhydetska, K.V. (2013). Problemy zastosuvannia pryntsyphu zakonnosti u vyrishenni sporiv zi stiahnennia (povernennia) pensii v Ukraini. [Problems of application of the principle of legality in resolving disputes over the recovery (return) of pensions in Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*. Retrieved from: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Kandidat/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Pis_2013_6.2_47%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Kandidat/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Pis_2013_6.2_47%20(1).pdf) [in Ukrainian].

5. Fulei, T.I. (2015). Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia: Naukovo-metodychnyi posibnyk dlia suddiv. [Application of the case law of the European Court of Human Rights in the administration of justice: Scientific and methodological guide for judges]. 2-he vyd. vypr., dopov. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 17.10.2019

УДК 344.7

Борисочева Наталія Миколаївна,
аспірант кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академії Державної пенітенціарної служби України

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ДЕРЖАВНОЇ АВІАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Складовою цільового блоку, як одного з елементів адміністративно-правового статусу Державної авіаційної служби України, є: мета, завдання, функції та принципи Державної авіаційної служби. Права Державної авіаційної служби України – це сукупність встановлених та санкціонованих державою правил діяльності даної служби, що забезпечуються засобами державного примусу, з метою якісного та повного управління галуззю авіації та використання повітряного простору України.

Дослідження переліку прав Державної виконавчої служби України дає можливість стверджувати про необхідність додати до даного переліку наступні права: проводити посилений контроль за здійсненням українськими авіаперевізниками вантажних повітряних перевезень в державах, щодо яких запроваджені санкції; використання цифровізаційних технологій та інформатизації у галузі авіації та використання повітряного простору України. Інформатизація повинна передбачати використання інформаційних і комунікаційних технологій, спрямованих на автоматизацію процесів управління. Метою такого використання є задоволення інформаційних потреб Державної авіаційної служби України та можливість належного виконання нею своїх функцій на основі створення і використання інформаційних ресурсів. Інформатизація Державної авіаційної служби України має на меті формування єдиної інформаційної технології електронного документообігу, підвищення ефективності кадрового, організаційного, матеріально-технічного і ресурсного забезпечення діяльності органу зі створенням інструмента інформаційно-аналітичної підтримки прийняття рішень, підвищення якості прийнятих рішень; підвищення оперативності реагування на звернення громадян, підвищення оперативності інформаційної взаємодії Державної авіаційної служби України з органами державної влади.

Визначено, що права Державної авіаційної служби України – це сукупність встановлених та санкціонованих державою правил діяльності даної служби, що забезпечуються засобами державного примусу, з метою якісного та повного управління галуззю авіації та використання повітряного простору України.

Ключові слова: авіація, авіаційна галузь, літакобудування, цивільна авіація, комерційна авіація, авіаперевезення, авіапотенціал.

Borisocheva N. RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF THE STATE AVIATION SERVICE OF UKRAINE AND ITS OFFICIALS

The component of the target block, as one of the elements of the administrative and legal status of the State Aviation Service of Ukraine, are: the purpose, objectives, functions and principles of the State Aviation Service.

The rights of the State Aviation Service of Ukraine are a set of rules established by the state and sanctioned by the state, provided by means of state coercion, for the purpose of high-quality and complete management of the aviation industry and the use of Ukrainian airspace.

The study of the list of rights of the State Executive Service of Ukraine makes it possible to argue the need to add to this list the following rights: to conduct enhanced control over the implementation of Ukrainian air carriers in the countries subject to